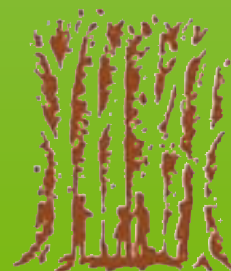

Vrijelijk tot stand gekomen, voorafgaande
en weloverwogen instemming (FPIC):
twee case studies uit Suriname

FPIC Working Papers,
Forest Peoples Programme
Maart 2007

Vrijelijk tot stand gekomen, voorafgaande en weloverwogen instemming (FPIC): twee case studies uit Suriname

Forest Peoples Programme en de Vereniging van Saramakaanse Gezagsdragers

Maart 2007, Forest Peoples Programme, Moreton-in-Marsh

Vrijelijk tot stand gekomen, voorafgaande en weloverwogen instemming (FPIC): twee case studies uit Suriname werd in 2007 voor het eerst gepubliceerd door Forest Peoples Programme. Het is het eerste deel van een serie werkdocumenten uitgegeven door het Forest Peoples Programme waarin de ervaringen in de praktijk van inheemse volken worden beschreven bij hun streven naar hun recht op *Free, Prior and Informed Consent*. Andere delen uit de serie zijn: *Habis Manis Sepuah di Buang* by Pokja Hutan Kaltim; *El Punto de Inicio: Libre Determinacion* door Racimos de Ungurahui, en *Making FPIC Work: Challenges and Prospects for Indigenous Peoples* by Marcus Colchester and Maurizio Farhan Ferrari

Vertaling: Drs. Patricia van Aerde-Milzink en Mr. Dr. Ellen-Rose Kambel

Alle rechten voorbehouden. Delen van dit rapport mogen worden gereproduceerd in tijdschriften en dagbladen onder vermelding van Forest Peoples Programme.

© Forest Peoples Programme, 2007

Oorspronkelijke uitgave: Engels	Free, Prior and Informed Consent: Two Cases from Suriname
Spaanse uitgave:	Consentimiento Libre, Previo e Informado: Dos Casos en Surinam
Foto omslag:	Twee mannen van de Lokono-gemeenschap in West Suriname die onderdeel uitmaken van een team dat bauxiet wint voor BHP Billiton in de Bakhuis Bergen, februari 2005. (Zie pagina 15 in dit rapport). Foto welwillend ter beschikking gesteld door de Lokono-gemeenschap, West Suriname.
Fotograaf:	Carla Madsian

Inhoudsopgave

Afkortingen	ii
Inleiding	1
1 Inheemsen en Marrons in Suriname: Achtergrond.....	2
2 De Saramakaanse gemeenschap	6
3 De Lokono-gemeenschappen van West-Suriname.....	13
4 Conclusies en Aanbevelingen	19

Afkortingen

CBD	Conventie inzake Biologische Diversiteit
CI	Conservation International
COP	Conference of Parties (van de CBD)
CSNR	Centraal Suriname Natuureservaat
ESIA	<i>Environmental and social impact assessment</i> (milieu- en sociaaleffectanalyse)
FPIC	<i>Free, prior and informed consent</i> (vrijelijk tot stand gekomen, voorafgaande en weloverwogen instemming)
FPP	Forest Peoples Programme
IACHR	Inter-American Commission on Human Rights (Inter-Amerikaanse Mensenrechtencommissie)
ICMM	International Council on Metals and Mining
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
SBPI	Suriname Biodiversity Prospecting Initiative
VSG	Vereniging van Saramakaanse Gezagsdragers

Inleiding

Dit onderzoek is gezamenlijk door de Vereniging van Saramaka Gezagdragers (VSG), een Surinaamse organisatie van in stamverband levende volkeren en het Forest Peoples Programme verricht, met ondersteuning van SwedBio. Het gaat in op twee verschillende situaties in Suriname aan: 1) houtkap en bio-prospecting in het gebied van het Saramakaans volk; en 2) mijnbouw en daaraan gerelateerde vraagstukken in het gebied van de Lokono Inheemsen in West-Suriname. Het onderzoek richt zich voornamelijk op wat het standpunt is van de Saramaka en de Lokono met betrekking tot de inhoudelijke en procedurele aspecten van het recht op Vrijelijk tot stand gekomen, Voorafgaande en Weloverwogen Instemming (FPIC-*eng. afkorting*) in relatie tot de activiteiten die van invloed zouden kunnen zijn op hun traditionele kennis en hun diverse relaties met hun traditionele grondgebieden en de biologische diversiteit die daarin voorkomt.

Hoewel had kader van deze analyse gevormd wordt door de Conventie inzake Biologische Diversiteit, in het bijzonder artikel 8(j), artikel 10(c) en (d); de Bonn-richtlijnen en de Akwe:Kon-richtlijnen, worden ook nadruk gelegd op de onderlinge verbanden tussen de inhoud van de bepalingen die zijn vastgelegd in de CBD en de mensenrechtennormen. Dit komt overeen met het internationaal recht in het algemeen, dat vereist dat internationale instrumenten geïnterpreteerd moeten worden met het oog op de algemene beginselen van het internationaal recht en “alle terzake doende regels van het internationaal recht die van toepassing zijn op de betrekkingen tussen de partijen”¹, alsook Artikel 22 van de CBD zelf.² Eerbiediging van rechten is ook van enorm belang voor de implementatie van een aantal wettelijk bindende besluiten van de *Conference of Parties (COP)* van de CBD, waaronder *Decision VII/15.23 on Protected Areas*.³ (Besluit VII/15.23 inzake Beschermde Gebieden).

Het eerste deel van dit onderzoek geeft een inleiding over Suriname en verschaft belangrijke achtergrondinformatie voor de twee *case studies* die in het tweede en het derde deel worden behandeld. Het laatste deel bevat een aantal slotopmerkingen en aanbevelingen over hoe FPIC door de CBD COP verder dient te worden gedefinieerd en operationeel gemaakt, alsmede op het nationaal niveau.

¹ Weens Verdragenverdrag (1969), artikel 31(3)(c). Zie ook *Advisory Opinion on the Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia* (Aanbeveling inzake de Juridische Consequenties voor Staten van Permanente Aanwezigheid van Zuid-Afrika in Namibië), *International Court of Justice Reporter* 16 (1971), pag 31 -- “een internationaal document moet worden geïnterpreteerd en toegepast binnen het raamwerk van het gehele juridische systeem dat op het moment van de interpretatie hiervan van kracht is...”

² Artikel 22 van de CBD luidt als volgt: “De bepalingen van deze Conventie zullen niet van invloed zijn op de rechten en plichten van welke Contracterende Partij dan ook die voortvloeien uit welke bestaande internationale overeenkomst dan ook, behalve ingeval de uitoefening van die rechten en plichten een ernstig schade zou veroorzaken of bedreiging zou vormen voor de biologische diversiteit.”

³ *Decision VII/28.22 on Protected Areas* (Besluit VII/28.22 inzake Beschermde Gebieden) aangenomen op de 7e *Conference of Parties* van het Verdrag inzake de Biologische Diversiteit die o.a. “Herinnert aan de verplichtingen van Partijen met betrekking tot Inheemse en lokale gemeenschappen overeenkomstig artikel 8j en de daaraan gerelateerde bepalingen en merkt op dat het instellen, beheren en monitoren van beschermde gebieden dient plaats te vinden met de volledige en effectieve participatie en het volledige respect voor de rechten van Inheemse en lokale gemeenschappen, overeenkomstig de nationale wetgeving en de van toepassing zijnde internationale verplichtingen.” Programma Element 2 van het Werkprogramma inzake Beschermde Gebieden betreffende Bestuur, Participatie, Gelijkheid en Winstdeling, die als bijlage is aangehecht aan *Decision VII/28.22*, is ook van belang.

1 Inheemsen en Marrons in Suriname: Achtergrond

Suriname is een kleine, voormalige Nederlandse kolonie op de noord-oost kust van Zuid-Amerika, die in het westen grenst aan Guyana, in het oosten aan Frans-Guyana en in het zuiden aan Brazilië. Suriname werd in eerste instantie in de jaren 1650 gekoloniseerd door de Engelsen en daarna in 1667 overgedragen aan de Nederlanders. Behalve een korte periode onder Engels bewind in het begin van de 19^e eeuw, bleef het onder Nederlands bestuur totdat het in 1975 zijn onafhankelijkheid verkreeg. Suriname heeft een kleine bevolking van ongeveer 400.000 inwoners, waarvan ongeveer 80 procent een smalle kuststrook bewoont die zo'n 10 procent van het totale landoppervlak van het land beslaat. De bevolking bestaat uit acht verschillende bevolkingsgroepen: Creolen en Marrons, beiden zijn van Afrikaanse afkomst; Indiërs (of Hindostanen), de afstammelingen van contractarbeiders uit India; Javanen, oorspronkelijk uit Indonesië; Inheemsen, Chinezen; Libanezen en een kleine groep Europeanen, grotendeels van Nederlandse afkomst.

Tot voor kort werden de uitgebreide tropische regenwouden van Suriname beschouwd als een van de beste voorbeelden in de regio van lange termijn duurzaam gebruik en bescherming.⁴ Deze bossen bedekken tussen de 80 tot 90 procent van het grondoppervlak van het land en zijn biologisch rijk en hebben een hoog gehalte aan endemische soorten. Deze bossen zijn ook het voorouderlijke grondgebied van vier aparte Inheemse groepen (Kalinya, Lokono, Trio en aanverwante volken, en de Wayana) die ongeveer vijf procent van de Surinaamse bevolking uitmaken. De bossen zijn ook het territorium van zes in stamverband levende groepen (die bekend staan als de Marrons), namelijk de Aukaners of N'dyuka, Saramaka, Paramaka, Aluku, Kwinti en Matawai – die in totaal ongeveer vijftien procent van de Surinaamse bevolking uitmaken. In cijfers uitgedrukt betekent dit dat er ongeveer 20.000 Inheemsen en 60.000 Marrons in de binnenlanden van Suriname wonen. Meer dan de helft van de ongeveer 200 Inheemse en Marrongemeenschappen wordt direct getroffen door houtkap- en mijnactiviteiten en vele anderen worden indirect getroffen.

De Marrons zijn de nakomelingen van weggelopen Afrikaanse slaven die voor hun vrijheid vochten en die dit in de 18^e eeuw officieel verkregen van het Nederlandse koloniale bestuur. Hun vrijheid van slavernij en hun rechten op territoriale en politieke autonomie werden in verdragen erkend die met de Nederlanders gesloten werden en die twee eeuwenlang door de opeenvolgende koloniale besturen werden uitgevoerd. Zij slaagden erin om leefbare gemeenschappen te vestigen langs de belangrijkste rivieren van het regenwoud in het binnenland. Zij beschouwen zichzelf (en ze worden als zodanig ook zo beschouwd), als te zijn cultureel apart van andere sectoren van de Surinaamse maatschappij, waarbij zij zichzelf besturen volgens hun eigen wetten en gewoonten. Als gevolg daarvan voldoen zij aan de internationale definitie van 'in stamverband levende volken' en genieten zij ingevolge het internationaal recht⁵ dezelfde rechten als Inheemsen. De bereidheid van de autoriteiten om hun autonomie te erkennen, is gedurende de afgelopen 50 jaar afgenomen en de overheid beweert nu dat de Marrons geen recht hebben op hun woon- en leefgebieden en weigert grotendeels om het gezag en de wetten van in stamverband levende volkeren te erkennen.⁶

⁴ M. Colchester, *FOREST POLITICS IN SURINAME*. Utrecht: International Books/World Rainforest Movement, 1995, op pagina 7.

⁵ Zie artikel 1 van het Verdrag no. 169 van de International Labour Organization betreffende Inheemse en in stamverband levende Volkeren in onafhankelijke landen, 1989, dat als volgt luidt: "Dit Verdrag is van toepassing op: (a) in stamverband levende volkeren in onafhankelijke landen wiens sociale, culturele en economische condities zich onderscheiden van andere delen van de nationale gemeenschap en wiens status geheel of gedeeltelijk door hun eigen gewoonten of tradities wordt geregeld of door speciale wetten of voorschriften."

⁶ Zie over het algemeen E-R. Kambel & F. MacKay, *THE RIGHTS OF INDIGENOUS PEOPLES AND MAROONS IN SURINAME*, (DE RECHTEN VAN INHEEMSEN EN MARRONS IN SURINAME) IWGIA Doc. 96, International Work Group on Indigenous Affairs and Forest Peoples Programme: Kopenhagen (1999).

Een van de grootste problemen die van invloed is op de inheemse en de in stamverband levende gemeenschappen in Suriname, is de volledige afwezigheid van welke vigerende juridische waarborg dan ook inzake hun traditionele woon- en leefgebieden. Suriname erkent de eigendomsrechten van de Inheemsen en de in stamverband levende gemeenschappen op hun gronden, woon- en leefgebieden en hun hulpbronnen niet, en niet één stam of dorpsgemeenschap beschikt over enige vorm van een collectieve titel op hun gronden of woon- en leefgebied of enig deel daarvan. Bij wet is de staat eigenaar van alle niet uitgegeven grond en kan hij concessies voor de exploitatie van hulpbronnen verlenen, zonder rekening te houden met de rechten van de Inheemsen of de in stamverband levende mensen op grond of anderszins.⁷ Hoewel de wetgeving erkent dat zij aanspraak maken op, maar niet gerechtigd zijn, om hun dorpen, nederzettingen en bestaande kostgrondjes aan te leggen en te benutten, worden de 'aanspraken' (zoals de staat deze betitelt) van de Inheemsen en in stamverband levende volkeren bij wet nietig verklaard, indien de staat besluit dat deze gebieden worden bestemd voor andere activiteiten. Er zijn geen toepasselijke juridische of bestuurlijke middelen waar de Inheemsen zich op kunnen beroepen indien hun rechten worden bedreigd of geschonden.⁸

Ondanks een aantal toezeggingen om dit vraagstuk op te lossen, de meest recente in januari 2006, moet de overheid nog actie ondernemen om deze situatie recht te trekken. Als gevolg hiervan zijn de Inheemsen en in stamverband levende volkeren die gedurende decennia openlijk gepleit hebben voor erkenning van hun grondenrechten, gedwongen om de hulp in te roepen van de Inter-Amerikaanse Mensenrechtencommissie en het Inter-Amerikaans Hof voor de rechten van de mens. In 2005 bepaalde het Hof dat Suriname het recht van een in stamverband levende gemeenschap op grondbezit had geschonden en stelde het vast dat het eigendomsrecht voortvloeit uit het traditioneel bewonen en gebruiken van gronden door de desbetreffende gemeenschap, zoals gedefinieerd in haar gewoonterecht en dat deze eigendomsrechten niet afhankelijk zijn van nationale wetten van Suriname.⁹ Het Hof veroordeelde Suriname om constitutionele en wettelijke mechanismen in het leven te roepen om de eigendomsrechten van de gemeenschap te erkennen en veilig te stellen, en een halt toe te roepen aan alle activiteiten van derden in het traditionele grondgebied van de gemeenschap.¹⁰ Behalve het opzetten van de Presidentiële Commissie inzake Grondenrechten in januari 2006, moet Suriname nog uitvoering geven aan dit vonnis van het Hof.

In 2006 kwam de Inter-Amerikaanse Mensenrechtencommissie tot dezelfde conclusie. In dit geval betrof het houtkap- en mijnbouwconcessies in het woon- en leefgebied van de Saramakaners, en de

⁷ Zie Inter-American Commission on Human Rights, *Report on Admissibility and Merits No. 09/06, Twelve Saramaka Clans*, Case 12.338 (Suriname), 2 maart 2006, para. 230 (waarbij gesteld werd dat "Inheemse en Marrongemeenschappen geen juridische status hebben in Suriname en niet in aanmerking komen voor collectieve titels in naam van de gemeenschap of andere traditionele collectieve entiteiten die land bezitten;") *Moiwana Village v. Suriname*, Inter-American Court of Human Rights, Vonnis van 15 juni 2005, Serie C No. 124, para. 86(5) (waarbij wordt vastgesteld dat de volgende zaken 'bewezen feiten' zijn: "Hoewel individuele leden van Inheemse en in stamverband levende gemeenschappen door de Surinaamse Grondwet worden beschouwd als natuurlijke personen, erkent het wettelijk systeem van de Staat dergelijke gemeenschappen niet als rechtspersonen. De nationale wetgeving voorziet evenmin in collectieve eigendomsrechten.")

⁸ *Id.* Twelve Saramaka Clans, para. 241-43 (waarbij wordt uitgelegd dat "de classificatie van een activiteit als te zijn in het 'algemeen belang' niet strafbaar is en een politiek vraagstuk vormt dat niet via het Hof kan worden betwist. Wat dit in feite doet is de vraagstukken inzake grondenrechten verwijderen uit het domein van de rechtsbescherming. De rechten van de Inheemsen en Marrons op hun gronden, territoria en hulpbronnen en hun culturele identiteit worden niet expliciet erkend of gegarandeerd in de Grondwet van 1987 en om deze reden zijn er geen bepalingen die rechtsbescherming verschaffen indien deze rechten worden geschonden;") en, *Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Suriname*, UN Doc. CERD/C/64/CO/9/Rev.2, 12 maart 2004, para. 14 (waarbij gesteld wordt dat "Inheemse en in stamverband levende volkeren geen erkenning van hun traditionele rechten via de rechtbanken kunnen verkrijgen, omdat zij niet wettelijk erkend worden als rechtspersonen.")

⁹ *Moiwana Village v. Suriname*, *supra*, para. 133-34.

¹⁰ *Id.* para. 209-11.

Inter-Amerikaanse Commissie stelde op ondubbelzinnige wijze dat “met het oog op de wijze waarop de internationale wetgeving inzake mensenrechten zich heeft ontwikkeld op het gebied van de rechten van de Inheemse volkeren, de toestemming van de Inheemse volkeren inzake activiteiten voor de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen op hun traditionele woon- en leefgebieden altijd bij wet vereist is.”¹¹ Suriname heeft echter verzuimd te voldoen aan de aanbevelingen van de Commissie en deze zaak dient nu voor het Inter-Amerikaans Hof voor een bindende uitspraak.

De Concept Mijnwet uit 2004 van Suriname werd door het VN-Comité inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie aangemerkt als discriminerend op basis van ras, op grond van het feit dat dit wetsontwerp gelijke toegang tot juridische rechtsmiddelen aan de Inheemsen en in stamverband levende volkeren ontzegt en verzuimt hun instemming met de mijnactiviteiten verplicht te stellen.¹² De zorgpunten van de Commissie op dit gebied zijn in twee belangrijke uitspraken in 2005 en 2006 (*urgent action decisions*), herhaald. Beide uitspraken benadrukten de verplichtingen van Suriname om de traditionele gronden, territoria en hulpbronnen van de Inheemse gemeenschappen te erkennen, veilig te stellen en te beschermen.¹³ Beide uitspraken trokken ook de aandacht van de Secretaris-generaal van de VN, “de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens, alsook de bevoegde instanties van de Verenigde Naties, in het bijzonder de Mensenrechtenraad, voor de bijzonder alarmerende situatie met betrekking tot de rechten van Inheemse en in stamverband levende gemeenschappen in Suriname....”¹⁴

De negatieve effecten van het nalaten om de territoriale rechten van de Inheemsen en in stamverband levende gemeenschappen te garanderen, worden verder versterkt door een aanzienlijke intensivering van de exploitatieactiviteiten van hulpbronnen gedurende de afgelopen 15 jaar, in het bijzonder de grootschalige en kleinschalige mijnbouw en houtkapactiviteiten. Bijna al deze activiteiten hebben plaatsgehad zonder de getroffen gemeenschappen te informeren en zonder hun participatie of instemming. Deze activiteiten hebben geleid tot degradatie van het milieu; in sommige gevallen is er zelfs sprake van ernstige aantasting, verlies van hulpbronnen voor eigen levensonderhoud dat in sommige gevallen heeft geleid tot chronische ondervoeding, vernietiging van locaties van religieus of cultureel belang, ernstige gezondheidsproblemen, vooral malaria en seksueel overdraagbare ziekten, en sociale problemen.

Hoewel sommige van de gemeenschappen wel inkomsten ontvangen uit de mijnbouw- en houtkapactiviteiten, is dit over het algemeen van korte duur en overtreffen de nadelen de voordelen. Een rapport uit 2001 bijvoorbeeld over de waterkwaliteit in Suriname concludeert dat vanwege “de kwikvervuiling in het oppervlaktewater, het water onbruikbaar dreigt te worden in bepaalde gebieden;”¹⁵ en dat de “uitbreiding van de goudmijnindustrie vele kreken en rivieren die door de Inheemse bevolking worden gebruikt voor hun watervoorziening, heeft vervuild.”¹⁶ Hetzelfde rapport

¹¹ Twelve Saramaka Clans Case, *supra*, at para. 214.

¹² *Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Suriname*. UN Doc. CERD/C/64/CO/9/Rev.2, 12 maart 2004, at para. 13 en 14. Zie ook Follow-Up Procedure, Decision 3(66), Suriname. UN Doc. CERD/C/66/SUR/Dec.3, 9 maart 2005, para. 4.

¹³ *Decision 1(67), Suriname*. UN Doc. CERD/C/DEC/SUR/2, 18 August 2005; and *Decision 1(69), Suriname*. UN Doc. CERD/C/DEC/SUR/3, 18 August 2006

¹⁴ *Id.* in respectievelijk para. 7 en 4.

¹⁵ US Army Corp of Engineers, *Water Resources Assessment of Suriname (Analyse van de Watervoorkomens in Suriname)*, december 2001, at i. Het volledige rapport is beschikbaar op: <http://www.sam.usace.army.mil/en/wra/Suriname/Suriname%20Water%20Resources%20Assessment.pdf>
Zie ook: *Sectoral Analysis of Drinking Water Supply and Sanitation in Suriname, (Sectorale analyse van drinkwatervoorziening en volksgezondheid in Suriname)* Paramaribo 1999. Plan Regional de Inversiones en Ambiente y Salud. Serie Análisis No. 1 Part 9, Pan American Center for Sanitary Engineering and Environmental Services/Pan American Health Organization/World Health Organization.

¹⁶ *Id.* op 9 (voetnoten weggelaten).

concludeert verder dat het niveau van kwikvervuiling in de Surinamerivier 2,97 milligram per liter bedraagt, hetgeen zo'n 2.970 keer hoger ligt dan de grens van de WHO van 0,001 milligram per liter.¹⁷

Suriname is in 1994 toegetreden tot de Conventie inzake de Biologische Diversiteit (CBD). Sedertdien heeft het zijn systeem van natuurrezervaten van vijf procent van het land uitgebreid tot 12 procent. De meeste van deze natuurrezervaten beslaan het gehele woon- en leefgebied van de Inheemse of Marrons of delen daarvan, en in geen enkel geval is getracht hun toestemming of participatie te verkrijgen met betrekking tot het opzetten van de reservaten of het beheer daarvan. De wetgeving die deze gebieden beheerst, beperkt de rechten van de Inheemsen en de Marrons aanzienlijk en in de meeste gevallen verbiedt deze hen de toegang tot de beschermde gebieden. Dit heeft tot conflicten tussen de gemeenschappen en de autoriteiten geleid.

Ondanks het feit dat Suriname partij is van de CBD, moet Suriname nog steeds een milieukaderwet danwel wetgeving die milieu- en sociale effectenanalyses (ESIA) vereisen en reguleren totstandbrengen. Indien er een ESIA wordt verricht, wordt dit of ter uitvoering van een overeenkomst tussen de overheid en een maatschappij gedaan, of omdat de maatschappij in kwestie verplicht is zulks te doen vanwege haar interne bedrijfsvoorschriften. Zo heeft Suriname ook geen wetgeving en procedures ontwikkeld om de traditionele kennis van de Inheemsen en de Marrons en hun rechten daarop te beschermen. Integendeel blijft de staat erbij dat hij eigenaar is van alle biologische en genetische hulpbronnen en dat elke exploitatie van traditionele kennis die betrekking heeft op deze hulpbronnen, het eigendom van de staat is.

Tot slot is het met het oog op het bovenstaande misschien verbazingwekkend om te vernemen dat Suriname erbij blijft dat het procedures heeft ingesteld, waardoor de toestemming van de Inheemsen en de Marrons met betrekking tot het exploiteren van hulpbronnen, de instelling van beschermde gebieden en het gebruik van traditionele kennis verkregen wordt. Suriname beweert bijvoorbeeld dat:

Wanneer er een mijnrecht of een houtconcessie wordt verleend, er altijd advies wordt verkregen van de Districtscommissaris waarvoor de schriftelijke toestemming vereist is van de traditionele gezagsdragers voor positief advies. Deze toestemming is echter niet in de wet opgenomen, maar de uitvoerende macht (de staat) beschouwt dit als een vereiste binnen het proces van besluitvorming.¹⁸

De Districtscommissaris (DC) is een overheidsfunctionaris op lager niveau die verantwoordelijk is voor het administreren van bepaalde processen in het binnenland van Suriname. Volgens bovenstaande verklaring moet de DC "toestemming" verkrijgen van de traditionele Inheemse en Marron gezagsdragers, alvorens groen licht te geven voor de concessie of een andere activiteit in kwestie. Zoals door Suriname wordt opgemerkt, is dit niet opgenomen in de wet en kan daarom de uitvoerbaarheid niet afgedwongen worden als de toestemming niet wordt verkregen. Hoewel er soms een brief van "geen bezwaar" van de traditionele gezagsdragers verkregen wordt, verzuimt de DC vaak om sowieso de toestemming te vragen of hij schuift een verklaring van bezwaar eenvoudigweg terzijde. Bovendien zijn de staat en anderen, zoals we in de onderstaande *case studies* zullen zien, vaak niet in staat de traditionele processen van besluitvorming van de Inheemsen en de Marrons te begrijpen of te volgen, wanneer zij de toestemming van de traditionele autoriteiten trachten te verkrijgen.

¹⁷ *Id.* op 12 (voetnoten weggelaten), citaat Pan American Health Organization, *Assessment of Drinking Water and Sanitation 2000 in the Americas* (Analyse van drinkwater en volksgezondheid in de Amerika's). Beschikbaar op: <http://www.cepis.ops-oms.org/enwww/eva2000/eva2000.html>

¹⁸ Presentatie door de Republiek Suriname tijdens de 121e Sessie van de Inter-Amerikaanse Commissie inzake Mensenrechten, betreffende verzoekschrift No. 12.338 "Twaalf Saramakaanse Lo's (Gemeenschappen)", niet voorzien van een datum, Annex D, op p. 1.

2 De Saramakaanse gemeenschap

A Achtergrondinformatie

De Saramakaners vormen één van de zes Marronstammen die binnen de grenzen van Suriname wonen. Hun recht op vrijheid van slavernij, hun rechten op gronden en woon- en leefgebieden en op politieke en culturele autonomie werden in verdragen erkend die zij in 1762 en 1835 sloten met de Nederlandse koloniale overheid.¹⁹ Er zijn geen nauwkeurige gegevens over de bevolkingscijfers m.b.t. de omvang van de hedendaagse Saramakaanse bevolking. Schattingen variëren tussen 25.000 en 34.000 personen.²⁰

De Saramakaanse gemeenschap wordt onderverdeeld in 12 *lö's* (matrilineaire clans). Elke Saramakaner behoort tot slechts één enkele *lö*, een groep die zijn afkomst langs de vrouwelijke lijn deelt met de leden van een bepaalde strijdgroep van begin 18e eeuw. Deze *lö's* zijn verspreid over meer dan 70 grote gemeenschappen aan de Boven-Surinamerivier en ten noorden en noord-westen van de Afobakadam. De *Gaama*, of opperhoofd, bekleedt de hoogste politieke functie binnen de Saramakaanse gemeenschap. De *Gaama*, voor het eerst ingesteld en geïnstalleerd in de jaren zeventig van de 18^e eeuw overeenkomstig het verdrag gesloten met de koloniale overheid, wordt gekozen middels een combinatie van afkomst en profetie. De hoogste autoriteiten binnen de uitermate autonome *lo's* zijn de Hoofdkapiteins en Kapiteins die ook door een combinatie van afkomst en profetie worden gekozen.

Het Saramakaans grondgebied omvat veel van het stroomgebied van de Surinamerivier, beginnende bij haar bronnen in centraal Suriname tot ongeveer 100 kilometers ten zuiden van de Atlantische kust in het noorden. Het Saramakaanse volk heeft dit gebied vanaf het begin van de 18^e eeuw uitgebreid en gebruikt – de enige uitzondering was toen zij in de zestiger jaren gedwongen waren te verhuizen door de bouw van de waterkrachtcentrale en de vorming van het stuwmeer te Afobaka dat een bauxietraffinaderij aan de kust van elektriciteit voorziet.

Het Saramakaans grondgebied is collectief bezit van het Saramakaanse volk en omvat alle gronden en hulpbronnen die het Saramakaanse volk van oudsher heeft bewoond en gebruikt overeenkomstig zijn gewoonterecht. De *lo's* of clans zijn de belangrijkste grond-bezittende eenheden binnen de Saramakaanse gemeenschap, en de verschillende gronden en hulpbronnen binnen het Saramakaans grondgebied berusten collectief bij de twaalf *lo's* met individuele leden en grotere familie-eenheden (*bëe*, in het Saramakaans) die afgeleide rechten hebben op gebruik en bewoning.²¹ De traditionele grenzen tussen de gronden van de verschillende *lo's* en tussen het Saramakaanse volk en hun Inheemse en Marronburen, worden heel goed begrepen, worden nauwkeurig nageleefd en zijn aangegeven of vastgelegd middels orale geschiedenis en traditie.

Antropoloog Richard Price beschrijft het traditioneel grondgebruik van de Saramakaners als volgt:

¹⁹ De volledige tekst van het Saramakaanse verdrag van 1762 is gepubliceerd in R. Price, *TO SLAY THE HYDRA. DUTCH COLONIAL PERSPECTIVES ON THE SARAKAMA WARS*, Karoma, Ann Arbor (1983), op 159-165. De tekst van het verdrag van 1835 met de Saramakaners is afgedrukt in : Van Vollenhoven, 'Politieke Contracten met de Boschnegers in Suriname'. In: *VERSPREIDE GESCHRIFTEN*, Deel 3, 1916, op pagina's 374-80.

²⁰ Geregistreerde patiënten van de Medische Zending, mei 2005; Inter-American Development Bank, Beleidsnota inzake Inheemsen en Marrons in Suriname, 14 november 2005.

²¹ R. Price, *SARAMAKA SOCIAL STRUCTURE. ANALYSIS OF A MAROON SOCIETY IN SURINAME*, (Sociale Structuur van de Saramakaners. Een analyse van een Marrongemeenschap in Suriname). Institute of Caribbean Studies, Universiteit van Puerto Rico, 1975.

Het Saramakaanse volk, de Saramakaanse natie, als we het zo mogen noemen, als geheel, heeft een bepaald grondgebied... . Wat betreft landbouwgronden en de gronden waarop zij hun huizen hebben, deze worden collectief gehouden door grote verwantschapsgroepen, waarvan er 13 of 14 aan de Saramakarivier gevestigd zijn. De hele rivieroever is verdeeld in grote gebieden van enkele mijlen lang, welke toebehoren aan een van deze bepaalde groepen. Elke Saramakaner behoort tot een van deze groepen die *Lo* genoemd worden. Zij zijn wat antropologen noemen matrilineaire clans; elke Saramakaner behoort tot slechts één van die *Lo's*. De *Lo* van een persoon bezit bepaalde gronden en elk lid van de *Lo* heeft het recht om te werken, om de Kapitein van het dorp in het gebied waar de *Lo* grond bezit, te vragen om een stuk grond waar hij kostgrondjes kan open kappen. Elk lid van de *Lo* heeft het recht om vruchten van bomen die in dat gebied groeien, te plukken. Leden van de andere *Lo's*, andere Saramakaners, moeten toestemming vragen om voedsel in dit gebied te verzamelen. Maar het land is gemeenschapbezit... dus als ik nu een bepaald stukje grond krijg, heb ik geen recht om dat aan mijn kinderen over te dragen; in plaats daarvan wordt het aan de matrilineaire groep als geheel teruggegeven....²²

Hoewel de *Gaama* het opperhoofd is van de Saramakaanse bevolking, is het ingevolge het Saramakaanse recht de *lo* die het land bezit en daarom het gezag heeft over aangelegenheden die grond en de hulpbronnen daarop betreffen. De *Gaama* heeft geen directe autoriteit over rechten op land en hulpbronnen, en de toewijzing daarvan binnen en tussen de *lo's*. In een brief die zij in 1998 richtten aan de President van Suriname, legden verschillende Saramakaanse kapiteins en *basja's*²³ het volgende uit:

[Sinds tweehonderd jaar geleden] reguleerden onze voorouders wie het recht had op het vellen van bomen, het aanleggen van kostgrondjes en het jagen op wild. Volgens het *Saamaka*-recht mag elke *lo* werken waar zij rechten heeft. Iemand die geen lid is van de *lo* moet toestemming vragen van die clan voordat hij in hun bos kan werken. We vragen toestemming aan de clan, wij vragen geen toestemming aan de Regering in de stad, wij vragen geen toestemming aan de *Gaama*, omdat het *Saamaka*-recht reeds vastgelegd was alvorens zij een *Gaama* instelden. Totnogtoe leven alle *Saamaka* volgens dat recht. Onze wetten zijn niet op papier geschreven, maar het blijven wetten.²⁴

Tot slot kan gesteld worden dat de economie van de Saramakaners grotendeels gebaseerd is op eigen gebruik, waarbij de jacht, de visvangst, het verzamelen en de kostgrondcultuur voorzien in het grootste deel van hun basisbehoeften.²⁵ Landbouw is gebaseerd op een rotatiesysteem op de lange termijn, aangezien de onvruchtbare gronden van het regenwoud slechts gedurende 2 – 3 jaar gewassen kunnen opbrengen, waarna zij voor een periode van 10 – 20 jaar braak liggen om zich weer te herstellen. Hoewel sommige Saramakaners, voornamelijk jonge mannen, in het kustgebied van Suriname of in Frans-Guyana een dienstbetrekking vinden en een loon in contanten, is dit slechts een aanvulling op de economie voor eigen levensonderhoud.

²² *Getuigenverklaring van Richard Price in zaak Aloeboetoe e.a.*, Inter-Amerikaans Hof voor Mensenrechten (1993), op pagina 91-2.

²³ '*Basja's*' zijn de officiële assistenten en plaatsvervangers van de Kapiteins. De positie in hun respectievelijke gemeenschappen is op die van de Kapitein na de hoogste.

²⁴ *Brief aan de President van de Republiek Suriname*, 5 juni 1998. De brief werd geschreven in het licht van de houtkapactiviteiten in het gebied en diende om de President te informeren 'dat de bossen van Papoto en Daumë [twee van de *lo's*] geen ongebruikte bossen zijn, zodat deze niet aan anderen kunnen worden uitgegeven.' De brief werd getekend door 11 Kapiteins en *basja's* van 5 dorpen en goedgekeurd door nog eens 8 *basja's* en Kapiteins van 3 andere dorpen.

²⁵ *Id.* para. 3.1-3.6.

B Houtkap

De overstroming van hun leefgebieden en de gedwongen verhuizing van de Saramakaanse gemeenschappen als gevolg van de aanleg van de Afobaka-stuwdam, heeft grote druk veroorzaakt op de overige gronden en hulpbronnen van de Saramakaanse gemeenschappen. Deze gronden en hulpbronnen zijn nog meer afgenomen in omvang en kwaliteit door de activiteiten van houtconcessionarissen die tussen 1997 en 2000 toestemming hiertoe hebben gekregen van de staat. Deze concessies werden uitgegeven zonder voorafgaande kennisgeving of enige poging om toestemming te verkrijgen van de getroffen Saramakaanse *lo's*, en de activiteiten die plaatsvonden in de houtconcessies werden verricht zonder rekening te houden met hun eigendoms- en andere rechten. De concessies werden ook uitgegeven zonder eerst een milieu- en sociale effectenanalyse te verrichten, hetgeen momenteel niet vereist is volgens de Surinaamse wetgeving.

De eerste houtmaatschappij die met activiteiten begon op Saramakaans territorium was Tacoba NV, een lokaal geregistreerde dochteronderneming van een Chinese maatschappij bekend als *China International Marine Containers Limited*, die eind 1997 met haar werkzaamheden begon.²⁶ Toen deze zaak werd betwist door de leden van de Saramakaanse gemeenschap, stelde Tacoba dat zij toestemming had van de overheid en dat elke poging tot inmenging met of betwisten van haar bedrijfsactiviteiten met een gevangenisstraf zou worden bestraft.

Twee jaren later, tegen eind 1999, trok Tacoba zich terug en begon een andere maatschappij, *Ji Shen Wood Industries* (ook bekend als *Jin Lin Wood Industries*) met werkzaamheden in en rondom de concessie die voorheen door Tacoba geëxploiteerd werd, alsook in nabijgelegen gebieden. Deze maatschappij, die naar verluidt eigenaar is van Tacoba, verkreeg de diensten van het Surinaams Nationaal Leger om haar concessie te beschermen. Er werd een militaire post in de concessie opgezet en militairen hebben op actieve wijze Saramakaners weerhouden om hun jacht-, vis- en landbouwgronden die zich binnen de concessie bevonden, te betreden. De soldaten stonden onder de directe controle van de houtmaatschappij. Ji Shen stopte in december 2002 met haar bedrijfsactiviteiten.

De activiteiten van de houtkapbedrijven Tacoba en Ji Shen veroorzaakten enorme schade aan de bossen van de Saramakaanse gemeenschappen en de hulpbronnen die zich daarin bevonden. Deze maatschappijen vernietigden ook kostgronden die bestemd waren voor eigen levensonderhoud en andere traditionele hulpbronnen, stremden en vervuilden kreken die een belangrijke bron van drinkwater zijn voor de nabijgelegen Saramakaanse gemeenschappen en veroorzaakten een aanzienlijke achteruitgang van de wildstand, zowel vanwege hun eigen jachtactiviteiten als vanwege verstoringen, veroorzaakt door hun bedrijfsoperaties. Dit wordt bevestigd in o.a. een reeks van rapporten in 2001 gepubliceerd door *The Philadelphia Inquirer*. Een van deze rapporten stelt dat de milieu-degradatie:

maar al te duidelijk was bij het lopen door de concessie van Jin Lin. De maatschappij had grote, modderige wegen geploegd van ongeveer anderhalve kilometer dwars door het bos, grote hopen aarde omgewoeld en had stinkende plassen groen en bruin water veroorzaakt. Overal lagen er bomen omver gestoten en stonden er kapotte bomen, en wat eens kostgrondjes waren van zoete patat, pinda, gember, cassave, palm- en bananengewassen - in het bos gepland door de Marron-dorpbewoners - waren modderige putten geworden.²⁷

²⁶ *Annual Report of China International Marine Containers (Group) Ltd., 2001*, p. 18. Beschikbaar op: <http://www.cimc.com/UpFiles/Report/303.doc>

²⁷ *'Raiding the Rain Forest (De plundering van het regenwoud)*. Een nieuwe bedreiging voor een universele kostbaarheid: Aziatische maatschappijen in zwak gereguleerde landen knoeien met het eco-systeem om

De Saramakaners dienden gedurende een periode van drie jaar talrijke klachten over de activiteiten van deze houtmaatschappij in bij de overheidsautoriteiten. Nadat zij in oktober 2000 nog steeds geen reactie van de staat ontvangen hadden, dienden de traditionele Saramakaanse gezagdragers een officiële klacht in bij de Inter-Amerikaanse Mensenrechtencommissie tegen de staat Suriname. In maart 2006, kwam het IACHR tot een uitspraak in hun zaak getiteld Case 12.338: *Twaalf Saramakaanse Clans (Suriname)*.²⁸ Behalve dat de IACHR besloot dat het eigendomsrecht geschonden was, stelde de Commissie dat er geen rechtsmiddelen beschikbaar zijn binnen de nationale wetgeving voor de erkenning en bescherming van de rechten van het Saramakaanse volk op grond en hulpbronnen.²⁹

Met betrekking tot de eigendomsrechten stelde de Commissie het volgende: “De Staat bevestigt dat er geen nationaal wettelijk regime is dat collectieve eigendomsrechten voor Inheemsen of in stamverband levende volkeren vastlegt of erkent;”³⁰ en besloot dat:

het duidelijk is dat de Staat geen enkel wettelijk mechanisme om de eigendomsrechten van het Saramakaanse volk met betrekking tot hun woon- en leefgebieden te verduidelijken en te beschermen heeft ingesteld [en]; uit de processtukken komt naar voren dat het huidige systeem voor het verlenen van eigendomsrechten op grond, het in grondhuur afstaan van grond en het verlenen van vergunningen ingevolge de Surinaamse wet, de collectieve rechten van de Saramakaanse gemeenschappen op het land dat zij van oudsher bewonen en gebruiken, niet erkent of niet adequaat beschermt.....Het is duidelijk dat het eigendom van de gronden die het bezit zijn van het Saramakaans volk bij de Staat berust en dat er geen bepalingen zijn om de gemeenschapsbelangen van de Saramakaners in die gronden te erkennen of te beschermen.³¹

Met betrekking tot de houtkapconcessies bevestigde de Commissie dat “met het oog op de wijze waarop de internationale wetgeving inzake mensenrechten zich op het gebied van de rechten van de Inheemse volkeren heeft ontwikkeld, de toestemming van de Inheemse volkeren inzake activiteiten voor de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen op hun traditionele woon- en leefgebieden altijd bij wet vereist is.”³² Voorts stelde de Commissie: “De Staat heeft de betrokken bewoners niet van tevoren geraadpleegd met betrekking tot die activiteiten [houtkap], noch verkreeg hij de vrijelijk tot stand gekomen en weloverwogen toestemming van deze gemeenschappen. Verder reguleerde de Staat die activiteiten niet en oefende ook geen effectief toezicht uit op de manier waarop deze zouden worden uitgevoerd. Dit alles is een schending van het recht op eigendom, zoals vastgelegd in artikel 21 van de

tegemoot te komen aan een groeiende vraag naar hardhout’. Mark Jaffe, *Philadelphia Inquirer*, zondag, 20 mei 2001.

²⁸ Inter-American Commission on Human Rights, *Report on Admissibility and Merits No. 09/06 on the Case of the Twelve Saramaka Clans*, 2 maart 2006.

²⁹ *Id.* in para. 230, 241-42 (stellende dat “Inheemse en Marrongemeenschappen hebben geen juridische status in Suriname en komen niet in aanmerking om gemeenschapsrechten in naam van de gemeenschap of andere traditionele collectieve entiteiten die grond bezitten, te verkrijgen “ en ; dat de uitzondering van het algemeen belang in de Surinaamse wetgeving “de fundamentele rechten van de Inheemsen en Marrons op hun grond *ab initio* aanzienlijk beperkt, ten gunste van eventuele belangen van de Staat die met die rechten zouden kunnen concurreren. ... Wat dit in feit doet, is het verwijderen van de grondenrechtenvraagstukken uit het domein van de rechtsbescherming”). Zie ook *Case of Mowiana Village v. Suriname*, Inter-American Court of Human Rights, Vonnis van 15 juni 2005, Series C No. 124, in para. 86(5) (stellende dat “Hoewel individuele leden van inheemse en in stamverband levende gemeenschappen door de Surinaamse Grondwet beschouwd worden als natuurlijke personen, erkent het wettelijk systeem van de Staat dergelijke gemeenschappen niet als rechtspersonen. De nationale wetgeving voorziet evenmin in collectieve eigendomsrechten”).

³⁰ *Id.* in para. 189.

³¹ *Id.* in para. 199.

³² *Id.* in para. 214.

Amerikaanse Conventie”³³ Zoals hierboven aangegeven, verzuimde Suriname om de aanbevelingen van het IACHR uit te voeren en de zaak werd op 23 juni 2006 overgedragen aan het *Inter-American Court of Human Rights*. Naar verwachting zal er in mei 2007 een sessie van het Hof worden gehouden en binnen een jaar na die datum dient er een juridisch bindend vonnis te worden uitgesproken.

Ondanks de beweringen van Suriname dat het altijd de toestemming van de traditionele gezagsdragers tracht te verkrijgen alvorens concessies uit te geven, werd er geen toestemming gezocht en de Saramakaners werden niet eens op de hoogte gesteld dat de concessies waren uitgegeven. Wat echter heel interessant is binnen de context van dit onderzoek, is dat zelfs indien men volgens de Surinaamse administratieve procedure getracht had toestemming te verkrijgen, er toch een probleem zou zijn ontstaan. Dit vanwege het feit dat Suriname zou trachten toestemming van de *Gaama* van de Saramakaners te verkrijgen in plaats van de clans die van oudsher de grond bezitten en die door de houtkapactiviteiten getroffen zouden worden. De clans alleen hebben het recht, om het recht te geven of om toestemming te onthouden om houtkapactiviteiten op hun gronden te ontplooien, en niet slechts de *Gaama*. De betere procedure zou zijn om de medewerking van de *Gaama* in te roepen om de clans te identificeren en een discussie op gang te brengen met de relevante autoriteiten van de clans of anderszins heel nauwkeurig na te gaan dat de *Gaama* de vereiste traditionele procedures heeft gevolgd om de toestemming van de clans te verkrijgen, alvorens hij zijn toestemming geeft.

Hoewel het probleem van de *Gaama* of op de clan-gebaseerde autoriteiten geen punt van discussie was met betrekking tot de bovengenoemde houtkapconcessies, is het wel een punt van discussie met betrekking tot zowel een bio-prospecting initiatief (dat hieronder besproken wordt) en de voorgestelde uitbreiding van het Centraal Suriname Natuurreservaat (CSNR) binnen het Saramakaans grondgebied. Beide initiatieven werden en worden nog steeds geleid door *Conservation International*, een in de VS gevestigde niet-gouvernementele organisatie. In het geval van de voorgestelde uitbreiding van het CSNR, had CI een brief laten ondertekenen door de *Gaama* waarin deze de uitbreiding autoriseerde. Deze brief werd ingediend bij de overheid om hun pogingen om het reservaat uit te breiden, te ondersteunen. De *Gaama* had echter geen overleg gepleegd met de autoriteiten van de grond-bezittende clans die door de uitbreiding van het CSNR getroffen zouden worden en had hun toestemming ook niet verkregen. Ook beargumenteerden vele Saramakaanse traditionele autoriteiten dat de *Gaama* alle Saramakaanse gemeenschappen diende te raadplegen, aangezien de uitbreiding van het CSNR wel 40 procent van het Saramakaanse territorium zou beslaan en dat dit belangrijk genoeg was om een discussie over de belangen van het Saramakaanse volk als geheel op gang te brengen, in plaats van slechts de getroffen clans. Er volgde een intern conflict en de voorgestelde uitbreiding van het CSNR werd in de ijskast gezet.

Uitbreiding van het CSNR is ook van belang met betrekking tot Besluit VII/28 inzake Beschermde Gebiedenaangenomen door de 7^e *Conference of Parties* (COP) van de CBD. Dit besluit bepaalt het volgende: “Het instellen, beheren en monitoren van beschermde gebieden dient plaats te vinden met de volledige en effectieve participatie van en met volledige eerbiediging van de rechten van Inheemse en lokale gemeenschappen, overeenkomstig de nationale wetgeving en toepasselijke internationale verplichtingen.”³⁴ Deze toepasselijke internationale verplichtingen worden o.a. gedefinieerd in het internationale mensenrechten-recht ,waaronder begrepen de jurisprudentie van het IACHR en het Hof. Hieronder valt het vereiste dat de vrijelijk tot stand gekomen, voorafgaande en weloverwogen toestemming (Free, Prior and Informed Consent - FPIC) van Inheemse en in stamverband levende

³³ *Id.* in para. 219.

³⁴ Besluit VII/28 inzake Beschermde Gebieden, para. 22. In, *Decisions Adopted by the Conference of Parties to the Convention on Biological Diversity at its Seventh Meeting*. UNEP/BDP/COP/7/21, pagina's 343-64.

volkeren verkregen wordt met betrekking tot elk besluit dat van invloed is op hun traditionele gronden, territoria en hulpbronnen.³⁵

C Het Suriname Biodiversity Prospecting Initiative

Reeds een aantal jaren geleden heeft Suriname de *Suriname Biodiversity Prospecting Initiative* (SBPI) goedgekeurd, dat als doel heeft het verkrijgen van kennis over traditionele medicijnen van de (Inheemse en Marron) traditionele genezers en *shamans* (medicijnmannen). De SBPI is een gezamenlijke inspanning van Conservation International, het BGVS (Bureau Geneesmiddelenvoorziening Suriname, een farmaceutisch staatsbedrijf), het Nationaal Herbarium van Suriname, het Virginia Polytechnisch Instituut, en het transnationaal farmaceutisch bedrijf, Bristol-Myers Squibb.

Het SBPI dat door de CI beschreven wordt als “het onderzoek naar nieuwe levensreddende geneesmiddelen”, erkent, wederom volgens de CI “de waarde van een permanent regenwoud als een potentiële bron van nieuwe medicijnen en neemt de rechten van inheemsen en lokale bewoners volledig op als de botanische verkenners en bewakers van de in het bos voorkomende hulpbronnen.”³⁶ Gedurende de afgelopen jaren heeft Bristol-Myers 788 extracten, bereid uit 394 planten, gescreend, welke planten door de SBPI voor potentieel gebruik bij het ontwikkelen van geneesmiddelen om kanker en AIDS te bestrijden, waren verzameld.³⁷ Vanaf 1999 heeft het werk op meer dan 5000 extracten geleid tot de “isolatie van bio-actieve alkaloiden, terpenoïden en polyketiden als cytotoxische stoffen.”³⁸

De activiteiten van het SBPI in Inheemse en Marronterritoria zijn gebaseerd op “overeenkomsten” met de respectievelijke traditionele tribale leiders van de in stamverband levende gemeenschappen. In het geval van de Saramakaners werd er in mei 1994 een overeenkomst (in feite een intentieverklaring) met de *Gaama* gesloten. Zoals door een van de participerende wetenschappers werd

³⁵ *Inter alia*, Report No. 40/04, Maya Indigenous Communities of the Toledo District, Case 12.053 (Belize), 12 oktober 2004, para. 142 en Report N° 75/02, Case N° 11.140, Mary and Carrie Dann (Verenigde Staten), 27 December 2002. OEA/Ser.L/V/II.116, Doc 46, para 131 (stelt vast dat de Inter-Amerikaanse mensenrechtenwetgeving “speciale maatregelen vereist om de bijzondere en collectieve belangen die inheemsen hebben bij het bewonen en gebruiken van hun traditionele gronden en hulpbronnen te erkennen en dat dit recht hen niet ontnomen mag worden behalve met hun volledige weloverwogen toestemming op voorwaarde van gelijkheid en met een billijke compensatie”). Deze vraagstukken worden in detail besproken in S.J. Anaya, ‘Indigenous Peoples Participatory Rights in Relation to Natural Resource Extraction: The More Fundamental Issue of What Rights Indigenous Peoples have in Lands and Resources’ (Het meer fundamentele vraagstuk van welke rechten Inheemsen hebben op gronden en hulpbronnen), *Arizona Journal of International & Comparative Law*, 22 (7), 2005. Met betrekking tot de jurisprudentie van de VN die het recht van de Inheemsen bekrachtigt om al dan niet hun toestemming te verlenen, zie *inter alia*, *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (Landencommentaar van het Comité inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie): Ecuador. 21/03/2003*. UN Doc CERD/C/62/CO/2, para 16; *Concluding Observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights (Landencommentaar van het Comité inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten): Colombia. 30/11/2001*. UN Doc E/C.12/Add. 1/74, para 12; en *Concluding Observations of the Human Rights Committee (Landencommentaar van het Mensenrechtencomité): Canada, 20/04/2006*. UN Doc CCPR/C/CAN/CO/5. Zie ook *Report of the International Workshop on Methodologies regarding Free, Prior and Informed Consent and Indigenous Peoples*. (Het Rapport van de Internationale Workshop inzake Methodologieën betreffende Vrijelijk tot stand gekomen, Voorafgaande en Weloverwogen Toestemming en Inheemse Volkeren), (New York, 17-19 januari 2005). UN Doc. E/C.19/2005/3, 2005.

³⁶ Conservation International, *Forest People Search for New Medicines: Initiative Builds Conservation-Based Industry*. (Persbericht, dec., 7, 1993, Washington D.C.), at 1.

³⁷ http://www.conservation.org/web/fieldact/C-C_PROG/Econ/biopros.htm

³⁸ Kingston et al, ‘The Suriname International Cooperative Biodiversity Group Program: Lessons From The First Five Years’, 37(1) *Pharmaceutical Biology* 22-34 (1999).

gesteld: “Daar in het bos heeft de lokale *Granman*, oftewel het opperhoofd van de stam, de bevoegdheid om toegang tot planten in het gebied dat onder zijn controle valt, te bepalen en op deze wijze moest ook het ICBG zijn goedkeuring verkrijgen om zulks te doen. Er werden onderhandelingen op gang gebracht met de *Granman* van de Saramakaanse stam en dit resulteerde in het ondertekenen van een overeenkomst tussen hem en het ICBG (vertegenwoordigd door Conservation International).”³⁹

De onderhandelingen en de intentieverklaring vonden echter plaats zonder overleg met de traditionele autoriteiten van de *lo's*, die de eigenaar zijn van de grond en de hulpbronnen, de Saramakaanse traditionele genezers of met de leden van de 70 Saramakaanse gemeenschappen, waarvan de meerderheid weinig of niets weet over het SBPI. Bovendien hadden de Saramakaners tijdens de onderhandelingen geen onafhankelijke juridische bijstand, maar werden zij door de advocaat van CI geadviseerd, die tegelijkertijd ook namens de CI optrad.⁴⁰ De Saramakaners, met inbegrip van de *Gaama*, zijn ook geen partij bij de overeenkomst die in september 1993 werd gesloten met de overheid, CI en de participerende geneesmiddelenbedrijven. In plaats daarvan belichaamt de intentieverklaring “de fiduciaire rechtsverhouding die er bestaat tussen de CI en het Saramakaanse volk”, en heeft CI toegezegd om in het beste belang van het Saramakaanse volk te zullen handelen.⁴¹

Het initiatief tracht 50% van de voordelen voor Suriname in een “*Forest Peoples Fund*” te plaatsen (ongeveer 5% van de royalty's van de “toekomstige verkopen van welk nieuw etno-botanisch geïdentificeerd geneesmiddel dan ook”), zodat deze gelden beschikbaar kunnen komen voor de bewoners van het binnenland.⁴² Om de participatie van de Inheemsen en de Marrons bij de uitbetaling van deze middelen te garanderen, werd er een bestuur ingesteld, bestaande uit vertegenwoordigers van de Inheemse en Marrongemeenschap. In 1998 had het bestuur vanaf haar instelling slechts één vergadering belegd en volgens een van de bestuursleden (een inheemse gezagsdrager en lid van de VIDS - Vereniging van Inheemse Dorpshoofden), hebben de bestuursleden nooit informatie ontvangen over de uitbetaling van de middelen uit het fonds.

Met betrekking tot de intellectuele eigendomsrechten tracht het SBPI het volgende: “Op het lokale niveau – Patent op geneesmiddelen voor traditionele genezers: Ingeval een geneesmiddel wordt ontdekt, zal de lokale bewoner die de medicinale plant ontdekt heeft, in aanmerking komen voor een patent en voor gezamenlijke patentrechten. Dit betekent een belangrijke stap in de richting van internationale erkenning van intellectuele eigendomsrechten voor de lokale bewoners”.⁴³ Hoewel dit door enkelen als progressief kan worden beschouwd, is het duidelijk problematisch; inheemse kennis is over het algemeen niet het eigendom van individuen en daardoor zou het niet juist zijn dat er patenten worden verstrekt aan maar één persoon. Ook zijn patenten slechts één stap - misschien zelfs een stap met een averechtse uitwerking - in een groter proces dat betrekking heeft op de erkenning van en het respect voor intellectuele en culturele erfgoedrechten van Inheemsen en in stamverband levende volkeren.

³⁹ D. Kingston, ‘Biodiversity conservation and drug discovery in Suriname. Explorations in nature’s combinatorial library’, 73(3) *Pure Appl. Chem.*, 595–599 (2001), pag. 596.

⁴⁰ Pers. Com. van de advocaat van Conservation International, augustus 1995.

⁴¹ Bowles, Ian, Marianne Guérin-McManus, Lisa Famolare, Russell Mittermeier, and Amy Rosenfel. *Bioprospecting in Practice: A Case Study of the Suriname ICBG Project and Benefits Sharing under the Convention on Biological Diversity (Bio-prospecting in de praktijk: Een casestudie van het Surinaamse ICBG-project en Winst-Deling ingevolge de Conventie inzake Biologische Diversiteit)*. Montreal: Convention on Biological Diversity, Nov. 2001, niet gepubliceerd, op p. 4. Beschikbaar op: http://bcsia.ksg.harvard.edu/BCSIA_content/documents/pdf2.pdf

⁴² Conservation International, *Forest People Search for New Medicines: Initiative Builds Conservation-Based Industry*. (Persbericht, dec., 7, 1993, Washington D.C.), op pag 2.

⁴³ *Id.* op 3.

3 De Lokono-gemeenschappen van West-Suriname⁴⁴

De inheemse Lokono-gemeenschappen van Apoera, Washabo en Section worden direct getroffen door plannen betreffende bauxietontginning in hun traditionele territoria. Een aantal Inheemse Trio-gemeenschappen wordt indirect getroffen door deze plannen. Archief- en archeologische onderzoek wijzen uit dat de Lokono hun grondgebied in het westen van Suriname gedurende duizenden jaar onafgebroken bewoond hebben. Op dit moment hebben de Lokono-dorpen een aantal inwoners van 1000 personen.

De traditionele overheid in de Lokono-gemeenschappen is het dorpsbestuur, die bestaat uit een kapitein (dorpshoofd) en twee of meer assistenten die bekend staan als *basja's*. Besluiten worden genomen middels consensus na een reeks dorpsvergaderingen en uitgebreide en diffuse perioden van discussie. Consensus betekent niet dat elk lid van de gemeenschap het eens is, maar meer dat de overgrote meerderheid vóór is en degenen die hun reserves hebben ervoor kiezen deze voor zichzelf te houden. Leden van de gemeenschap gaven aan dat dit de manier is hoe zij sinds mensenheugenis hun besluiten hebben genomen. Het enige verschil met tegenwoordig is dat er vóór 1992 slechts één raad bestond voor alle drie dorpen. Besluiten worden dus per dorp genomen als het gaat om interne dorpsaangelegenheden en collectief wanneer het algemeen belang in het spel is.

Het Lokono-grondgebied in West-Suriname is het collectieve eigendom van de Lokono's. De drie dorpen en de met deze dorpen verwante familiegroepen houden een subsidiair recht op duidelijk aangegeven gebieden van het grondgebied waar zij mogen wonen en in mindere mate aan landbouw doen, terwijl de jacht- en de visgronden in eerste instantie gemeenschapsbezit zijn en beschikbaar zijn voor elk lid van de dorpen. Hun traditioneel grondgebied is van aanzienlijke omvang en wordt intensief gebruikt voor een groot aantal traditionele en enkele niet-traditionele activiteiten. Kaarten die gemaakt zijn door de Lokono en door hun Trio-buren naar het zuiden toe, geven duidelijk gebieden van intensief gebruik aan, alsook gebieden van groot cultureel of religieus belang. De grenzen tussen de gronden van de Trio's en de Lokono's zijn duidelijk begrepen en geaccepteerd.

In 2003 verleende Suriname een concessie van 2.800 vierkante kilometer en bauxietexploratievergunningen aan de lokaal geregistreerde 100% dochterondernemingen van BHP Billiton en Alcoa in het Bakhuysgebergte, welke concessie deel uitmaakt van het traditionele grondgebied van de Lokono's. Hoewel de maatschappijen en hun contractanten erkennen dat de Lokono 'stakeholders' zijn van het mijnproject, hebben zij bij een aantal gelegenheden aangegeven dat er geen Inheemsen binnen het concessiegebied wonen en dat daarom de traditionele grondenrechten geen punt van discussie zijn.⁴⁵ Kaarten geproduceerd door de Lokono geven duidelijk aan dat hoewel zij niet binnen de concessie wonen, zij desalniettemin het gebied gebruiken en dit een integraal onderdeel vormt van hun traditioneel grondgebied.

De concessie- en de exploratievergunning werden beide verstrekt zonder de betrokken gemeenschappen vooraf op de hoogte te stellen of tot een overeenkomst met hen te komen. Er werd geen milieu- en sociale effectenanalyse verricht voor de exploratiefase, die nu is afgerond, zelfs hoewel de concessie binnen een traditioneel Inheems gebied ligt en exploratiewerkzaamheden

⁴⁴ De situatie in West-Suriname wordt uitgebreid besproken in V. Weitzner, *Interacting with Indigenous Communities in the 'Right' Way? Een 'bottom-up' onderzoek van de interacties van BHP Billiton, Alcoa en de Regering van Suriname in West Suriname*. Concept Eind-Syntheserapport: Suriname Pilot Project. Een gezamenlijk project tussen de Vereniging van Inheemse Dorpschoude in Suriname (VIDS) en het North-South Institute (NSI), januari 2007, p. 35. Beschikbaar op: http://www.nsi-ins.ca/support/public/DRAFT_final_March_2007.zip

⁴⁵ V. Weitzner, *Interacting with Indigenous Communities in the 'Right' Way?* (In wisselwerking staan met Inheemse Gemeenschappen op de 'Juiste' Manier?, supra, p. 41

wijdverspreide effecten met zich meebrachten voor primaire tropische regenwouden.⁴⁶ Er werd bijvoorbeeld tijdens de exploratiefase ongeveer 330 km voor wegen en 650 km voor boorlijnen ontbost, waarbij ongeveer 7700 boorgaten werden gegraven (d.w.z. zo'n 50.000 m in totaal); en het totale gebied waarin geboord werd, besloeg omstreeks 8,890 ha, waarmee het totale gebied dat op de grond werd bezocht, wordt geschat op 52,800 ha.⁴⁷

Tijdens de exploratiefase werden de Lokono's buitengesloten van het concessiegebied en mochten zij niet langer activiteiten voor eigen levensonderhoud daarin verrichten:

'Carlo Lewis, dorpshoofd van Apoera, geeft aan dat vanwege de ontwikkelingen in hun grondgebied zij gedwongen zijn om hun manier van leven te veranderen. "Wij zijn niet tegen de ontwikkelingen, maar men moet rekening houden met onze levenswijze. We mogen al niet meer jagen in het Bakhuisgebied en wij kunnen niet naar de supermarkt zoals de mensen in de stad omdat wij nu eenmaal van het bos leven."⁴⁸

In 2005 verwees het VN Comité inzake de uitbanning van rassendiscriminatie indirect naar het Bakhuisproject in een 'urgent action' besluit waarbij het Comité haar diepe bezorgdheid uitte dat Suriname "additionele exploitatie toestaat van hulpbronnen en daaraan gekoppelde infrastructuure projecten die een wezenlijke bedreiging van onherstelbare schade voor Inheemsen en in stamverband levende volkeren vormen, zonder enige officiële kennisgeving naar de getroffen gemeenschappen toe en zonder hun voorafgaande instemming of weloverwogen toestemming trachten te verkrijgen."⁴⁹ Dit werd breed uitgemeten in de lokale pers en kopieën werden naar BHP Billiton en Alcoa verzonden.

Onlangs werd bekend gemaakt dat de maatschappijen en de Regering tegen het einde van 2007 een overeenkomst zullen sluiten voor het verlenen van vergunningen voor mijnactiviteiten en de mogelijke bouw van een hydro-elektrische dam.⁵⁰ De maatschappijen hebben in september 2005 een bedrijf ingehuurd om een milieu en sociale effectenanalyse (ESIA) te maken voor hun mijnoperaties, hoewel dit vereist is volgens het Surinaamse recht. Een kritische bespreking van de ESIA door Canadese wetenschappers en de Vereniging van Inheemse Dorpshoofden in Suriname kwam tot de conclusie dat:

- de gemeenschappen niet werden geraadpleegd en dat zij ook niet participeerden in de 'screening' of eerste 'scoping'(oftewel afbakings)fase van de Mijn-ESIA. De consultants gaven aan dat er slechts op "hoog niveau" overleg plaatsvond (m.a.w. met overheids- en bedrijfsfunctionarissen in Paramaribo, alsook met geselecteerde NGO's), waarbij "het niveau" en het gezag van het traditionele leiderschap werd gedenigreed en er geen respect hiervoor werd opgebracht;
- ESIA-onderzoeken begonnen ruim vóór presentaties op gemeenschapsniveau of feedback (oftewel terugkoppeling);⁵¹ en,

⁴⁶ R. Goodland, *Environmental and Social Reconnaissance (Milieu- en Sociale Verkenning): The Bakhuis Bauxite Mine Project (het Bakhuis-bauxietproject). Een rapport dat werd opgesteld voor de Vereniging van Inheemse Dorpshoofden in Suriname en het North-South Institute, 2006, p. 6* – "BHP/Billiton moeten worden geprezen voor het publiekelijk verontschuldigen in augustus 2005 dat zij verzuimd hebben onderzoek te doen naar de milieu en sociale effecten van hun exploratie of pre-haalarheidsfase die gepland was tot eind oktober" Beschikbaar op: http://www.nsi-ins.ca/english/pdf/Robert_Goodland_Suriname_ESA_Report.pdf

⁴⁷ V. Weitzner, *Interacting with Indigenous Communities in the 'Right' Way?, supra, p. 35.*

⁴⁸ 'Implementatie van het Kabaleboproject: Grondenrechten grijpen de aandacht van de Inheemsen in Zuid-Suriname', *De Ware Tijd*, 05 mei 2005 [Oorspronkelijk in het Nederlands]

⁴⁹ *Decision 1(67), Suriname*. UN Doc. CERD/C/DEC/SUR/2, 18 augustus 2005, para. 3.

⁵⁰ Zie, 'Bauxietonderhandelingen deze maand: Nieuwe Bauxietdeal om de Brokopondo-overeenkomst te verbeteren', *De Ware Tijd*, 02 mei 2006.

⁵¹ V. Weitzner, *Interacting with Indigenous Communities in the 'Right' Way?, supra, p. 37.*

- het gebrek aan overleg met de Inheemse en Marrongemeenschappen was duidelijk waarneembaar in de kwaliteit en afbakening van het originele (augustus 2005) Plan van Onderzoek (PoS - *Eng. Afkorting*) voor de ESIA, dat zorgpunten met betrekking tot de milieu-effecten op het Centraal Suriname Natuurreservaat belichtte, zonder de noodzaak te vermelden om een gedegen onderzoek te doen naar de effecten op de waterscheiding en de kreken waar de Inheemse en de Marrongemeenschappen gebruik van maken. Het PoS beweerde dat er zich geen gemeenschappen binnen het concessiegebied bevonden⁵² zonder bewijs te leveren om deze stelling te onderbouwen, maar wat nog belangrijker is, dat het PoS hiermee aantoont, niet te weten dat dit gebied door zowel Marron- en Inheemse gemeenschappen wordt gebruikt, alhoewel deze gemeenschappen misschien niet in het concessiegebied wonen,⁵³

Ook Robert Goodland, het voormalig hoofd van de Milieu-afdeling van de *World Bank*, uitte ernstige kritiek op zowel het plan voor de ESIA, als op het verzuim om op adequate wijze in te gaan op de vraagstukken en participatie van de Inheemsen en het proces dat tot de ontginning van bauxiet zelf leidt, alsook op het verzuim om de rechten van de Inheemsen te respecteren.⁵⁴ In een uitgebreid verslag in 2006 stelt hij het volgende:

Het Bakhuisproject voor bauxietontginning is een klassiek geval van asymmetrische macht: niet-duurzame mijnactiviteiten geplaatst tegenover duurzame traditionele gemeenschappen. Rijke en machtige multinationals zullen potentieel ernstige effecten opleggen aan onervaren, zwakke, grotendeels analfabeten en arme Inheemsen. Multinationals hebben veel moeite zelfs met het communiceren met de betrokken mensen. Bijna al de voordelen zullen toekomen aan twee stakeholders, namelijk de multinationals aangezien zij een verkoopbare grondstof (bauxiet) zullen verwerven en de overheid omdat zij belasting en royalty's zal opstrijken. Deze twee stakeholders zullen aanzienlijke voordelen verkrijgen, maar ondervinden geen nadelige effecten. De Inheemsen daarentegen, zullen bijna al de negatieve effecten dragen en weinig, of geen voordelen verkrijgen.....⁵⁵

Met betrekking tot de voorgestelde dam, merkt Dr. Goodland het volgende op:

“Huidige plannen suggereren drie stuwmeren met een totale oppervlakte van 2.460 km² km. Het grootste deel van het gebied dat daarvoor in beslag zal worden genomen, is redelijk ongerept regenwoud dat ook het traditionele grondgebied is van Inheemsen die hiervan afhankelijk zijn voor hun middelen van bestaan. Verlies van minstens 2.460 km² aan bos betekent veel minder habitat (natuurlijke leefomgeving) waaruit de bosbewoners kunnen oogsten.”⁵⁶

⁵² *Id.*, p. 41, citaat: SRK Consulting, Milieu en Sociale Effectenanalyse voor de voorgenomen Bakhuis Bauxietmijn, Plan van Onderzoek. Rapport No 346217/3. Augustus 2005.

⁵³ *Id.*

⁵⁴ R. Goodland, *supra*. Een belangrijk kritiekpunt is te vinden op p. 9-10, waar gesteld wordt: “herhaaldelijke, doch niet onderbouwde beweringen van SRK [het bedrijf dat is ingehuurd om de ESIA te verrichten] dat er geen Inheemsen wonen in de bauxietconcessie is discutabel, misleidend en riskant. ... Aangezien er minstens vier duidelijk kwetsbare etnische groepen (Arawakken, Warau, Trio, Karinya/Carib) binnen de Inheemse gemeenschappen waarschijnlijk getroffen zullen worden door het Bakhuisproject, dient dit hiaat in het Plan van Onderzoek van SRK te worden gerectificeerd. De getroffen Indiaanse gemeenschappen zouden de volgende zijn: stroomafwaarts van de Nickerierivier, Tapoeripa, Post, Utrecht en Cupido; stroomafwaarts de Wayamborivier, Donderskamp en Corneliskondre; stroomafwaarts de Kabaleborivier en de Corantijn, Apoera, Section, Washabo, Zandlanding en verschillende Guyanese dorpen waaronder Orealla en Siperuta.”

⁵⁵ *Id.* op p. 4.

⁵⁶ *Id.* op p. 21.

BHP Billiton en Alcoa beschikken beide over bedrijfsgedragslijnen die hen committeren aan het naleven en hooghouden van internationale normen inzake mensenrechten. Beide maatschappijen zijn ook lid van de *International Council on Metals and Mining* (ICMM) en onderschrijven haar Beginselen voor Duurzame Ontwikkeling. Deze beginselen leggen vast dat de leden van de ICMM hun prestaties zullen implementeren en meten op basis van o.a. het volgende principe: “Het hoog houden van mensenrechten en het respecteren van culturen, tradities en waarden bij het onderhandelen met employees en anderen die getroffen worden door onze activiteiten,” met inbegrip van “respect voor de cultuur en het erfgoed van lokale gemeenschappen, waaronder begrepen Inheemse volkeren.”⁵⁷

BHPBilliton is de leidende maatschappij voor wat betreft het mijnproject. Het bedrijfsbeleid van BHPBilliton gaat verder en legt uit dat “Waar we ook maar activiteiten ontplooiën, zullen we managementsystemen ontwikkelen en handhaven voor duurzame ontwikkeling, die tot continue verbetering aansporen en ervoor zorgen dat wij: ... Fundamentele mensenrechten binnen onze invloedssfeer begrijpen, bevorderen en handhaven, met respect voor de traditionele rechten van Inheemse volkeren en waardering voor hun cultureel erfgoed.”⁵⁸

Ondanks deze beleidsverklaringen en hun relatief geavanceerde management- en beoordelingsprocedures (waaronder interne controles), antwoordden de maatschappijen, toen de Lokono's de maatschappij vroegen om hun rechten te respecteren en in het bijzonder te onderhandelen over een protocol dat ‘traditionele rechten’ definieert en beschermt, als volgt: “Totdat de traditionele rechten zijn erkend door de Republiek Suriname en zijn opgenomen in de wetgeving van Suriname, zou officiële onderschrijving van dergelijke claims door BHP Billiton en Alcoa prematuur zijn.”⁵⁹

Behalve dat dit in strijd is met hun publiekelijke committeringen die duidelijk respect voor traditionele rechten onderschrijven, is er niets vastgelegd in de wetgeving van Suriname dat de maatschappij ervan zou weerhouden om te onderhandelen over een gemeenschappelijk inzicht van de term ‘traditionele rechten’ en hoe deze rechten gerespecteerd zullen worden. Om elke twijfel weg te werken, zouden de bedrijven kunnen trachten om goedkeuring van de Staat voor dit protocol te verkrijgen of trachten de staat direct bij de onderhandelingen te betrekken. Bovendien is het verrichten van een ESIA noch vereist noch verboden bij wet in Suriname, en toch zijn de maatschappijen, hoewel een beetje laat, momenteel bezig zo'n analyse te verrichten,.

Verder zijn ‘traditionele rechten’ per definitie rechten die gehouden worden en die uitgeoefend worden overeenkomstig gewoonten en tradities en deze dus voor hun bestaan niet afhankelijk van nationale wetgeving. Dit wordt erkend in het *2006 Sustainability Report* (Duurzaamheidsrapport) van de BHP Billiton, waarin wordt gesteld:

⁵⁷ *ICMM Sustainable Development Principles*, Principe 3. Beschikbaar op:

http://www.icmm.com/icmm_principles.php ICMM bestaat uit de 15 grootste mijn- en metaalmaatschappijen en 24 nationale mijn- en universele grondstoffenverenigingen.

⁵⁸ *BHP/Billiton's Duurzaam ontwikkelingsbeleid*, september 2005, op p.1. Beschikbaar op:

<http://www.bhpbilliton.com/bbContentRepository/docs/SustainableDevelopment/policiesAndKeyDocuments/HSECPolicy.pdf> Met gebruikmaking van bijna dezelfde woorden, stelt het Beleid inzake Gezondheid, Veiligheid, Milieu en Gemeenschap van de BHP Billiton “Waar we ook maar activiteiten ontplooiën, respecteren wij ... de fundamentele rechten van employees, contractanten en de gemeenschappen waarbinnen wij opereren en de traditionele rechten van de Inheemse volkeren.” Beleid inzake Gezondheid, Veiligheid, Milieu en Gemeenschap van de BHP Billiton, op p.1. Beschikbaar op www.bhpbilliton.com

⁵⁹ *Brief aan de inheemse leiders van Apoera, Section en Washabo van E. Sholtz, Directeur, BHP Billiton Suriname en W. Pederson, Directeur, Suralco L.L.C.*, 4 November 2006, (ref. 170/EGS/hc), at p. 2.

Wij houden rekening met de wettelijk erkende belangen van mensen in grond, alsook degenen die geen dergelijk belang hebben. Bijvoorbeeld, de Inheemsen hebben wellicht geen wettelijk erkend belang, maar zijn desalniettemin verbonden aan de grond middels traditie en gewoonte. Deze volkeren kunnen ook een bepaalde levensstijl hebben en voor hun bestaan in meerdere of mindere mate afhankelijk zijn van de grond.⁶⁰

Maar in plaats van zich te houden aan hun beleidscommitteringen, hebben deze maatschappijen ervoor gekozen zich te verschuilen achter nationale wetten – een wet die door de twee hoogste mensenrechtenorganen op het halfjaar in 2005 en 2006, alsmede door twee instanties van de VN in 2004 in strijd verklaard is met het internationaal mensenrechten-recht – hebben ervoor gekozen om bewust door te gaan met hun operaties die direct in strijd zijn met de mensenrechtenverplichtingen van Suriname.

De maatschappijen hebben ook het opnemen van het recht van de Inheemsen op FPIC bij mijnactiviteiten op hun gronden in het voorgestelde protocol verworpen, op grond van het feit dat “er gebrek is aan internationale consensus over de toepassing van FPIC ... en wij herhalen dat noch de BHP Billiton noch Alcoa een committing heeft inzake FPIC in hun bedrijfsbeleid.”⁶¹ Internationale consensus of niet, de IACHR heeft herhaalde malen gesteld dat FPIC van de Inheemse volkeren vereist is met betrekking tot de exploitatie van hulpbronnen.⁶² Voorts heeft het Inter-Amerikaans Hof bepaald dat het verzuim van staten om gronden en territoria die behoren aan Inheemsen te begrenzen, af te bakenen en een titel hierop te verlenen, o.a. aanleiding geeft tot een verplichting om ‘derden’ niet toe te staan het genot van hun eigendomsrechten in die gebieden te verhinderen.⁶³ Het is duidelijk dat in de Amerika’s, FPIC en bescherming van Inheemse territoria deel uitmaken van regionaal internationaal mensenrechten-recht, waarvan beide maatschappijen hebben verklaard dat zij zich hieraan zullen houden.

Het is in dezen ook van belang op te merken dat in mei 2005, een lokale manager van BHP Billiton wel akkoord ging om over een protocol te onderhandelen over hoe FPIC van de Lokono’s zou worden verkregen in verband met het project.⁶⁴ De noodzaak voor zo’n protocol werd op alle vergaderingen met de maatschappijen en hun consultants door de leiders binnen de gemeenschappen naar voren gebracht, net als hun verzoek om als “houders van rechten” (“rights holders”) in plaats van “stakeholders” te worden beschouwd en als zodanig te worden geraadpleegd. Op de vergaderingen van november 2005 en februari 2006, krabbelden de maatschappijen terug van hun openbare committing, en benadrukten zij dat zij vrijelijk tot stand gekomen, voorafgaande en weloverwogen *overleg* ondersteunden en niet FPIC. Zij committeerden zich ook om de ‘brede ondersteuning vanuit de gemeenschap’ van de betrokken gemeenschappen op een later tijdstip te verkrijgen, hoewel zij tegelijkertijd wederom FPIC verwierpen.

De Lokono-gemeenschappen schreven een brief naar de ICMM in verband met de inconsistenties tussen het gedrag van de BHP Billiton en Alcoa en Beginsel 3 van de ICMM inzake Duurzame Ontwikkeling, dat hierboven aangehaald is, alsook de concept *Position Statement on Indigenous Peoples* (Verklaring inzake het Standpunt m.b.t. Inheemse Volkeren) van 2006 van de ICMM. Het antwoord van de ICMM in dezen was dat hoewel FPIC wordt vastgelegd in het concept-*Position Statement* bij Committing 5:

⁶⁰ BHP Billiton Sustainability Report 2006, *supra*, op p. 418.

⁶¹ *Brief aan de inheemse leiders van Apoera, Section en Washabo van E. Sholtz, Directeur, BHP Billiton Suriname en W. Pederson, Directeur, Suralco L.L.C.*, op p. 3.

⁶² De zaak van Twaalf Saramaka Clans, *supra*, para. 214.

⁶³ *Inter alia*, de zaak van het Moiwana-dorp, *supra*, para. 211; en de zaak van de gemeenschap *Mayagna (Sumo) Awas Tingni*, Vonnis van 31 augustus, 2001. Serie C No. 79, para. 164.

⁶⁴ V. Weitzner, *Interacting with Indigenous Communities in the ‘Right’ Way?*, *supra*, p. 43.

het onjuist is om deze documenten te interpreteren alsof zij de aanname van Free Prior Informed Consent (FPIC) (Vrijelijk tot stand gekomen, Voorafgaande en Weloverwogen Toestemming) op brede schaal ondersteunden zonder verder een inzicht te hebben in hoe deze toestemming kan worden geïmplementeerd. Het standpunt van de ICMM is dat praktische implementatie van FPIC een significante uitdaging vormt voor overheidsautoriteiten alsook voor betrokken maatschappijen, aangezien het ontwerp niet goed gedefinieerd is en met heel weinig uitzonderingen nog niet vastgelegd is in de lokale wetgeving. ... Wij erkennen ook de primaire rol van soevereine staten bij het bepalen van hoe hun minerale rijkdommen worden beheerd.⁶⁵

Vertegenwoordigers van BHP Billiton, Suralco, Alcoa and SRK (linksvoor) ontmoeten de leiders van Apura, Section and Washabo en leden van de Lokono-gemeenschap (achteraan) om de plannen voor het winnen van bauxiet te bespreken, februari 2006. Foto: Carla Madsian, welwillend ter beschikking gesteld door de Lokono-gemeenschap, West Suriname

De leiders van de Lokono's vroegen wederom waarom de mijnmaatschappijen, in dit geval de ICMM, een beleid hebben, zij het nog in concept, indien dat beleid in de praktijk weinig of niets inhoudt. Hierbij wordt opgemerkt dat de concept-*Position Statement* van de ICMM ook situaties in beschouwing neemt zoals die in Suriname, door vast te leggen dat lidmaatschappijen de nationale wetgeving die betrekking heeft op Inheemse volken zullen naleven, maar "... in geval deze niet bestaan, zullen de leden van de ICMM hun committering met betrekking tot het ICMM *Sustainable Development Framework* (Raamwerk voor Duurzame Ontwikkeling) en deze *Position Statement* opnieuw bevestigen."⁶⁶ Hoewel dit standpunt wellicht betrekking heeft op Suriname, zal in de meeste gevallen waar er wel een nationaal juridisch kader bestaat - hoe inadequaat ook - de *Position Statement* niet van toepassing zijn.

⁶⁵ *Brief aan de inheemse leiders van Apoera, Section en Washabo van A-M Fleury, Association Programme Director, ICMM, 23 oktober 2006, p.1.*

⁶⁶ *ICMM, Draft Position Statement, Indigenous Peoples and Mining Issues (Concept-verklaring inzake het Standpunt m.b.t. Inheemse Volkeren en Mijnbouwvraagstukken, maart 2006, at Recognition Statements (Erkenningsverklaringen) No. 6. Beschikbaar op: http://www.icmm.com/library_pub_detail.php?red=190*

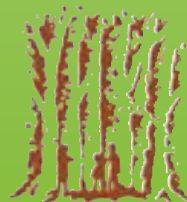
4 Conclusies en Aanbevelingen

De case studies van zowel de Saramakaners als de Lokono's illustreren beide een aantal punten met betrekking tot FPIC, zowel in het algemeen als met betrekking tot vraagstukken die specifiek betrekking hebben op de CBD. Deze punten zijn:

- De rechten van de Inheemse en in stamverband levende volkeren op gronden, territoria en hulpbronnen moeten in wetten worden veilig gesteld en deze gronden en territoria moeten op de juiste wijze worden begrensd, afgebakend en van een titel voorzien zijn om FPIC effectief te laten zijn;
- Hoewel het misschien tijdrovend is, is het van wezenlijk belang om de instituten en gewoontenormen van Inheemsen en in stamverband levende volkeren met betrekking tot FPIC te identificeren. Dit geldt zowel voor Inheemse en in stamverband levende volkeren, als voor degenen die met willen werken;
- De 'breng me naar je leider'-benadering is niet noodzakelijkerwijs een juist middel met betrekking tot FPIC, hoewel het een beginpunt zou kunnen zijn;
- FPIC moet in de nationale wetgeving worden opgenomen om effectief te kunnen zijn. Zoals naar voren is gebracht in het geval van de Lokono's, zullen de maatschappijen zich verschuilen achter gebrekkige nationale wetten om respect voor de rechten van Inheemsen en in stamverband levende volkeren uit de weg te gaan;
- Er dienen mechanismen te worden ingesteld om te verifiëren dat FPIC is verleend;
- Het is belangrijk dat Inheemse en in stamverband levende volkeren pro-actief zijn bij het identificeren van potentiële bedreigingen voor hun territoria en hulpbronnen, alsook met betrekking tot het voor zichzelf definiëren wat de elementen van een FPIC-proces zijn. De Lokono-gemeenschappen hebben getracht dit te doen door een concept-protocol op te stellen met betrekking tot de traditionele rechten en FPIC, en te proberen de maatschappijen ertoe te bewegen om akkoord te gaan met de voorwaarden. Zelfs toen de maatschappijen weigerden, hebben de gemeenschappen hun protocol opgenomen in een dorpsreglement en zij staan erop dat dit reglement door buitenstaanders wordt gerespecteerd bij consultatie- en andere processen met de gemeenschappen.

Dit rapport beschrijft hoe de Saramaka- en Lokono-gemeenschappen in Suriname het concept “Free, Prior and Informed Consent (FPIC)” in de praktijk brengen, met name in overleg met bedrijven die hun traditionele kennis en de biodiversiteit van hun grondgebied aantasten.

Twee typische situaties in Suriname worden beschreven: 1) houtkap en bio-prospecting op het grondgebied van de Saramaka-gemeenschap; en 2) mijnbouw en daarmee verweven activiteiten op het grondgebied van de Lokono-gemeenschap in West Suriname.

**Forest Peoples
Programme**

1c Fossey Business Centre, Stratford Road,
Moreton-in-Marsh GL56 9NQ, England
tel : +44 (0)1608 652893 fax: +44 (0)1608 652878
info@forestpeoples.org www.forestpeoples.org